

Terwijl Parijs sliep

Ruth Druart bij Boekerij:

Terwijl Parijs sliep
Afscheid van Parijs

Ruth Druart

Terwijl Parijs sliep

Een moeder wordt op transport gezet door de nazi's.
In haar wanhoop geeft ze vlak voor vertrek haar baby weg
aan een voorbijganger. Zien ze elkaar ooit terug?

Vertaald door Carolien Metaal



Eerste druk 2021

Vijfde druk 2023

ISBN 978-90-225-9942-6

ISBN 978-94-023-1623-0 (e-book)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *While Paris slept*

Vertaling: Carolien Metaal

Omslagontwerp: Headline UK, bewerkt door DPS Design & Prepress Studio

Omslagbeeld: © Getty Images

Zetwerk: Mat-Zet bv, Huizen

© 2021 Ruth Druart

© 2021 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor Jeremy, Joachim en Dimitri,
mijn inspiratie voor dit verhaal
En ter nagedachtenis aan mijn grootmoeder Diana White*

‘Laat ons één dag opofferen om wellicht een heel leven te winnen.’
– Uit *Les Misérables* van Victor Hugo

DEEL 1

1

Santa Cruz, 24 juni 1953

Jean-Luc

Hij brengt het scheermes naar zijn wang en kijkt in de badkamerspiegel. Een fractie van een seconde herkent hij zichzelf niet. Zijn scheermes blijft in de lucht hangen als hij in zijn eigen ogen kijkt en zich afvraagt hoe dat komt. Hij heeft nu iets Amerikaans. Het zit in zijn gezonde kleur, zijn witte tanden en nog iets anders waar hij niet helemaal de vinger op kan leggen. Is het de zelfverzekerde manier waarop zijn kin vooruitsteekt? Of zijn glimlach? Hoe dan ook, hij is er blij mee. Amerikaans is goed.

Met een handdoek om zijn middel gewikkeld slentert hij terug naar de slaapkamer. Zijn aandacht wordt getrokken door iets zwarts buiten. Door het raam ziet hij een Chrysler langzaam de straat in rijden en parkeren achter de eik aan de voorkant. Vreemd. Wie komt er nu om zeven uur 's morgens langs? Terwijl hij afwezig naar de auto staart, stijgt de boterige geur van warme crêpes langs de trap omhoog. Het ontbijt roept.

Bij het betreden van de keuken geeft hij Charlotte een zoen op haar wang en woelt door het haar van zijn zoon. Hij werpt een blik door het raam en ziet dat de auto er nog staat. Een slungelachtige man kruipt achter het stuur vandaan, strekt zijn nek en tuurt om zich heen – als een pelikaan, denkt hij bij zichzelf. Aan de andere zijde van de auto verschijnt een gedrongen man. Ze lopen naar hun huis.

De deurbel snijdt als een mes door de ochtend. Charlotte kijkt op.

‘Ik ga wel.’ Jean-Luc is al onderweg. Hij haalt de ketting van het slot en doet de deur open.

‘Meneer Bow-Champs?’ vraagt de pelikaanman met een ernstig gezicht.

Jean-Luc kijkt hem aan, neemt het donkerblauwe pak, het witte overhemd en de simpele stropdas in zich op. De arrogante blik in zijn ogen. Meestal maakt hij zich niet druk over de verkeerde uitspraak van zijn achternaam, maar nu is hij gepikeerd. Misschien omdat de man op zijn drempel staat. ‘Beauchamps,’ corrigeert hij. ‘Het is Frans.’

‘Dat weten we, maar we zijn hier in Amerika.’ De pelikaanman knijpt zijn ogen een fractie samen en zet een glanzende zwarte schoen over de drempel. Hij tuurt over Jean-Lucs schouder. Dan kraakt zijn nek, omdat hij zijn hoofd opzij draait en naar de carport kijkt waar hun nieuwe Nash 600 staat. De hoek van zijn bovenlip krult omhoog. ‘Ik ben meneer Jackson en dit is meneer Bradley. We zijn van de FBI en zouden u graag een paar vragen stellen, meneer Bow-Champs.’

‘Waarover?’ Hij verbuigt zijn stem om verbazing te tonen, maar die klinkt vals in zijn oren – een octaaf te hoog. Gedempte ontbijtgeluiden bereiken de drempel: borden die worden opgestapeld, het gelach van zijn zoon. De vertrouwde geluiden weergalmen rond Jean-Luc als een vage droom. Hij sluit zijn ogen en klampt zich vast aan de verdwijnende randen ervan. Het gekrijs van een zeemeeuw brengt hem terug naar het heden. Zijn hart klopt hard en snel tegen zijn ribben, als een gekooide vogel.

De gedrongen man, Bradley, buigt zich naar voren en dempt zijn stem. ‘Bent u zes weken geleden na een auto-ongeluk naar het streekziekenhuis gebracht?’ Hij strekt zijn nek, alsof hij hoopt informatie te verzamelen over het huiselijk leven.

‘Ja.’ Jean-Luc krijgt het benauwd. ‘Ik ben aangereden door een auto die te snel door de bocht ging.’ Hij zwijgt even. ‘Ik raakte bewusteloos.’ De naam van de arts, Wiesmann, schiet hem te binnen. Die vuurde vragen op hem af terwijl hij nog aan het bijkomen was. ‘Hoelang bent u al in Amerika?’ vroeg hij. ‘Hoe komt u aan dat litteken op uw gezicht? Bent u zo geboren, met alleen een vinger en een duim aan uw linkerhand?’

Bradley kucht. ‘We willen graag dat u met ons meegaat naar het stadshuis, meneer Bow-Champs.’

‘Maar waarom?’ Het komt er schor uit.

Ze staan daar als een wegversperring; handen achter hun rug, borst vooruit.

‘We denken dat we dat beter kunnen bespreken in het stadhuis, niet hier bij uw voordeur, in het zicht van uw burenen.’

Het verkapte dreigement trekt de knoop in zijn maag strakker. ‘Maar wat heb ik dan gedaan?’

Bradley wrijft zijn lippen over elkaar. ‘Het gaat gewoon om voorbereidend onderzoek. We zouden de politie om assistentie kunnen vragen, maar in dit vroege stadium hebben we liever... Zetten we liever eerst de feiten op een rijtje. Dat begrijpt u vast wel.’

Nee, helemaal niet! Ik heb geen idee waar u het over hebt, schreeuwt hij in gedachten. Maar in plaats daarvan mompelt hij instemmend. ‘Geef me tien minuten.’ Hij doet de deur voor hun neus dicht en keert terug naar de keuken.

Charlotte laat een crêpe op een bord glijden. ‘Was het de postbode?’ vraagt ze zonder op te kijken.

‘Nee.’

Ze draait zich naar hem toe. Er zit een rimpel in haar voorhoofd en haar bruine ogen boren zich in de zijne.

‘Twee FBI-agenten... Ze willen dat ik met ze meega om vragen te beantwoorden.’

‘Over het ongeluk?’

Hij schudt zijn hoofd. ‘Dat weet ik niet. Ik weet niet wat ze willen. Dat willen ze niet zeggen.’

‘Zeggen ze dat niet? Maar dat moeten ze wel. Ze kunnen je niet zomaar meenemen zonder te vertellen waarom.’ De kleur trekt weg uit haar gezicht.

‘Geen zorgen, Charlotte. Ik denk dat ik beter kan doen wat ze zeggen. De boel ophelderen. Gewoon vragen beantwoorden.’

Hun zoon is gestopt met kauwen en kijkt hen licht fronsend aan.

‘Ik ben vast zo terug.’ Zijn stem klinkt gemaakt in zijn oren, alsof iemand anders de geruststelling uitspreekt. ‘Wil je mijn werk bellen om te zeggen dat ik wat later kom?’ Hij wendt zich tot zijn zoon. ‘Fijne dag op school.’

Niemand zegt iets. Het voelt als een stilte voor de storm. Snel draait hij zich om en verlaat de keuken. Normaal. Hij moet zich normaal gedragen. Dit is gewoon een formaliteit. Wat zouden ze nou in hemelsnaam willen?

Tien minuten. Omdat hij niet wil dat ze nog een keer aanbellen, haast hij zich naar de slaapkamer, trekt de la van de kledingkast open en werpt een blik op zijn als slangen opgerolde stropdassen. Hij kiest een blauwe met piepkleine grijze stippen. Uiterlijk is belangrijk in een situatie als deze. Hij haalt zijn jasje van de hanger en loopt de trap weer af.

Charlotte staat met haar hand voor haar mond geslagen te wachten in de deuropening van de keuken. Hij haalt haar hand weg, kust haar koude lippen en kijkt haar recht aan. Dan draait hij zich om. ‘Dag Sam!’ schreeuwt hij in de richting van de keuken.

‘Dag papa. Tot zo.’

‘Láter, kerel.’ Zijn stem breekt. Wéér sloeg hij de verkeerde toon aan.

Hij voelt Charlottes ogen in zijn rug branden als hij de voordeur opendoet en de mannen volgt naar hun zwarte Chrysler. Hij haalt diep adem en perst de lucht zijn buik in. Opeens herinnert hij zich dat hij midden in de nacht het noodweer hoorde losbarsten. De grond is verzadigd van water dat al begint te verdampen. Het zal niet lang duren voordat het benauwd wordt.

Zwijgend rijden ze langs de vertrouwde huizen met grote open gazons tot aan de stoep, langs de kiosk, de bakker, de ijssalon. Dit leven waar hij van is gaan houden.

2

Santa Cruz, 24 juni 1953

Charlotte

Ik staar uit het keukenraam, hoewel de zwarte auto al minuten geleden verdwenen is. De tijd lijkt stil te staan. Ik wil ook niet dat die verdergaat.

‘Er brandt iets aan, mam.’

‘*Merde!*’ Ik gris de pan van het vuur en gooi de geblakerde crêpe in de gootsteen. Mijn ogen tranen van de opstijgende rook. ‘Ik maak wel een andere voor je.’

‘Nee bedankt, mam, ik zit vol.’ Sam springt van de kruk en schiet de keuken uit.

Ik kijk om me heen. De restanten van het verstoorde ontbijt brengen me in paniek. Maar ik moet me vermannen. Langzaam loop ik de trap op en ga de badkamer in. Ik plens koud water in mijn gezicht, trek de jurk van gisteren aan en ga weer naar beneden.

Sam huppelt naast me als we naar school lopen. ‘Wat gaan die mannen aan papa vragen, mam?’

‘Ik weet het niet, Sam.’

‘Waar zou het over gaan?’

‘Geen idee.’

‘Misschien over diefstal.’

‘Wat?’

‘Of moord!’

‘Hou op, Sam.’

Hij stopt meteen met huppelen en gaat in plaats daarvan slepen met zijn voeten. Ik voel een steek van schuld, maar ik heb belangrijker zaken aan mijn hoofd.

Als we aankomen bij school, lopen de andere moeders alweer weg.

‘Hai, Charlie! Je bent laat vandaag. Kom je straks even koffiedrinken?’ Marges stem schettert boven het groepje uit.

‘Absoluut,’ lieg ik.

Nadat Sam naar binnen is gegaan, blijf ik een beetje dralen bij het hek om de anderen een flinke voorsprong te geven. Zodra ik zie dat ze ver genoeg bij me vandaan zijn, loop ik langzaam naar huis. Ik voel me opeens ontzettend eenzaam en kom half in de verleiding toch koffie met ze te gaan drinken, maar ik weet dat ik me niet in kan houden en er iets uit flap. De kans bestaat dat niemand vanmorgen de auto heeft gezien die Jean-Luc kwam halen, maar als dat wél zo is, moet ik een plausibel verhaal hebben. Ze zullen het naadje van de kous willen weten, dus ik kan contact maar beter mijden.

Eenmaal thuis loop ik van de ene naar de andere kamer, schud de kussens van de bank op, was de ontbijtspullen af en herschik de tijdschriften op de salontafel. Ik hou mezelf voor dat het geen zin heeft om me druk te maken, dat niemand daarbij gebaat is; hij is tenslotte alleen maar meegenomen voor vragen. Ik kan beter iets praktisch gaan doen om niet na te hoeven denken. Ik zou het gras kunnen maaien, zodat Jean-Luc dat niet meer hoeft te doen.

Ik trek mijn tuinschoenen aan en sleep de grasmaaier uit de garage. Ik heb gezien dat Jean-Luc aan het koord aan de zijkant trekt om de motor te starten, dus dat doe ik ook. Er gebeurt niets. Ik geef er nog een ruk aan; dit keer hoor ik vanbinnen iets klikken, maar dat is dan ook alles. Ik trek harder en sneller. Opeens begint het apparaat te snorren en trekt me mee. Het ruikt naar benzine, maar dat vind ik best lekker.

Het is een kalmerend klusje dat tot mijn teleurstelling al snel geklaard is. Ik berg de maaier op en ga het huis weer in.

Misschien kan de woonkamer wel een schoonmaakbeurt gebruiken. Als ik de stofzuiger uit de kast onder de trap haal, besef ik dat ik dat gisteren nog gedaan heb. Verslagen laat ik me op de grond zakken met de stang nog in mijn hand.

Het verleden komt bovendrijven. Ik mag er van Jean-Luc nooit over praten. Hij heeft me op die pragmatische manier van hem duidelijk gemaakt dat ik dat achter me moet laten, waar het hoort. Was het maar zo simpel. Ik heb het geprobeerd, echt waar. Maar als ik vast lig te slapen, komen de dromen vanzelf. Dan zie ik mijn moeder, mijn vader. Thuis. En dan word ik wakker met een hevig verlangen naar mijn familie dat een lange schaduw werpt. Ik heb contact met hen gehad: ik heb geschreven zodra we een plek om te wonen vonden en ons gesetteld hadden. Mijn moeder heeft teruggeschreven: een korte, afgemeten brief waarin ze

meldde dat papa er nog niet aan toe was me te zien. Hij had nog het een en ander te vergeven.

Ik slenter terug naar de keuken, staar uit het raam en dwing Jean-Luc in gedachten terug te komen. Klaar met de ondervraging, verdenking ongegrond. Maar ik zie alleen een verlaten straat.

Het verre geluid van een automotor jaagt mijn hart op hol. Ik buig zo ver naar voren dat mijn neus bijna het glas raakt en tuur naar buiten. Alsjeblieft God, zorg dat hij het is. De moed zinkt me in de schoenen als ik een bekende blauwe motorkap in het oog krijg: Marge van de overkant. Ik zie haar worstelen met volle boodschappentassen, terwijl haar tweelingzons elkaar achternazitten rond de auto. Ze werpt een blik mijn kant op. Meteen schiet ik opzij achter de kanten vitrage. Geheimen en leugens. Wat weet je eigenlijk echt over het leven van je burens?

Ik moet er niet aan denken vandaag een bekende tegen te komen. Als ook maar iemand de zwarte auto heeft gezien, zijn alle moeders inmiddels op de hoogte. Ik zie al voor me hoe ze mogelijke scenario's bedenken en steeds opgefokter worden. Nee, ik moet het huis uit en letterlijk afstand nemen. Ik zou boodschappen kunnen gaan doen in een andere plaats, waar ik niemand tegen het lijf zal lopen; een grote, anonieme plek, zoals zo'n megasupermarkt.

Ik pak mijn handtas, haal mijn sleutels van het haakje bij de voordeur en stap in de auto voordat iemand me kan zien. Met open ramen rijd ik over de kustweg naar het noorden. De wind waait door mijn haar. Ik ben dol op hard rijden; het geeft me een gevoel van vrijheid en onafhankelijkheid. Ik kan iedereen zijn die ik wil.

Na een halfuur zie ik een bord van Lucky Store. Ik ga de snelweg af en volg de pijlen tot ik een parkeerterrein vol stationwagens zie. Er staat ook zo'n hamburgertent en een draaimolen. Sam zou het hier geweldig vinden; misschien moeten we er een keer op een zaterdag met hem naartoe. Normaal gesproken mijd ik deze grote supermarkten. Ik ga liever naar lokale winkels, waar ik de groenteman naar zijn sappigste appels, of de slager naar zijn magerste lapje vlees kan vragen. Ze nemen altijd de tijd om de beste producten voor me uit te zoeken, omdat ze mijn smaak waarderen.

Ik voel me niet op mijn gemak in deze megagrote supermarkt met zijn eindeloze rijen opzichtig gepresenteerde voedingswaren. Huisvrouwen in wijde rokken, op stevige hakken en met golvend haar duwen enorme

boodschappenkarren tjokvol potten en blikken voor zich uit. Ik word er nostalgisch van en verlang naar huis, naar Parijs.

Kip, zeg ik tegen mezelf, ik ga vanavond citroenkip maken. Dat is Jean-Lucs lievelingsgerecht.

Als ik bij de kassa kom, zien de twee bakjes kipfilet, het pak melk en de vier citroenen er verloren uit op de bodem van de boodschappenkar. Het is gênant, maar ik kon me niet goed concentreren om boodschappen voor de rest van de week te bedenken.

De caissière kijkt me vreemd aan. ‘Wilt u hulp met inpakken, mevrouw?’

Is ze nou sarcastisch? Ik schud mijn hoofd. ‘Nee, bedankt. Ik red het wel.’

Mijn maag knort nogal hard als ik de bruine papieren tas in de kofferbak zet. Ik heb niet ontbeten. Misschien moet ik een hamburger kopen, maar bij die gedachte alleen al draait mijn maag zich om, dus ik rij naar huis en duim dat Jean-Luc terug is.

Ik zet de auto op de oprit en haast me naar de voordeur. Die zit op slot. Hij is er dus nog niet. Waarom dacht ik dat hij dat wel zou zijn? Hij is vast rechtstreeks naar zijn werk gegaan. Hij maakte zich vast zorgen omdat hij zo laat was.

Het is al drie uur. Over een halfuur moet ik Sam van school halen. Misschien is het beter om vandaag wat later te gaan. Als ik te vroeg ben, moet ik met de andere moeders kletsen. Sam zou best in zijn eentje naar huis kunnen lopen – sommige kinderen doen dat ook – maar ik vind het heerlijk om hem op te halen; het is mijn favoriete moment van de dag. Toen ik als klein meisje in Parijs op school zat, kwamen alle moeders hun kinderen ophalen. Dan hadden ze een baguette gevuld met een rijtje vierkantjes van pure chocolade bij zich. Het voelt als een familietraditie om aan het eind van de dag op hem te wachten. Maar vandaag zal ik voor het eerst vijf minuten te laat zijn. En dus heb ik nog vijftientig minuten te doden.

Ik leg de kip in de koelkast en was mijn handen. Vervolgens schrob ik mijn nagels met de oude tandenborstel op de vensterbank. Mijn vaders stem galmt door mijn hoofd. ‘Schone nagels zijn een teken dat iemand goed voor zichzelf kan zorgen,’ zei hij altijd als hij me betrapte op rouwrandjes. ‘Net als schoenen,’ voegde hij er vaak aan toe. ‘Je kunt iemand beoordelen aan zijn nagels en schoenen.’

‘In Amerika niet,’ zou ik nu tegen hem zeggen als ik hem zag. ‘In Amerika kijken ze naar je haar en je tanden.’

Als ik de tandenborstel terugleg, kijk ik uit het raam en probeer niet al te hoopvol te zijn. De straat is verlaten. Weer knort mijn maag. Ik ben een beetje licht in mijn hoofd. Ik moet eigenlijk iets zoets eten. Ik haal het blik van de bovenste plank, wikkel een koekje in aluminiumfolie voor Sam en breek een andere doormidden voor mezelf. Ik knabbel eraan, bang dat ik er maagkrampen van krijg, maar ik voel me juist beter, dus ik eet de andere helft ook op.

Nog twintig minuten over. Ik loop naar boven, naar onze slaapkamer, en ga voor mijn kaptafel zitten. Ik haal de borstel van echt varkenshaar uit de bovenste la en borstel mijn haar tot het glanst. De spiegel vertelt me dat ik nog steeds aantrekkelijk ben: geen rimpeltjes, geen grijs haar en geen loshangend vel onder mijn kin. Van buiten is alles in orde. Het is mijn hart dat honderd jaar oud voelt.

Ik kom overeind en strijk de quilt glad die gemaakt is door de Amish in Pennsylvania; honderden perfecte zeshoeken met de hand aan elkaar genaaid. Onze eerste vakantie samen. Sam had net leren lopen, maar stond nog niet zo stevig op zijn beentjes en viel af en toe. Ik weet nog dat ik voor hem uit draafde om zijn val te breken.

Nog tien minuten. Ik ga weer naar beneden en drentel door de kamers. Eindelijk doe ik de voordeur open. Het felle zonlicht slaat in mijn gezicht en ik ga weer naar binnen om mijn hoed te pakken. Als ik over het tuinpad loop vraag ik me – niet voor het eerst – af waarom Amerikanen hun tuinen niet afsluiten met een heg of een stenen muurtje. Iedereen kan zo naar je huis toe lopen en door de ramen naar binnen kijken. Heel anders dan Franse tuinen, die altijd omzoomd zijn door hoge muren of dichtbegroeide struiken om ongenode gasten te ontmoedigen.

Jean-Luc houdt juist van die openheid hier. Volgens hem kan wat er in Frankrijk gebeurd is hier nooit gebeuren omdat iedereen open en eerlijk tegen elkaar is; niemand zou zijn burens verraden om zich vervolgens achter de deur te verschuilen als die afgevoerd werden. Ik vind het vervelend als hij dit soort dingen zegt, zijn nieuwe land idealiseert. Ik heb dan toch het gevoel dat hij Frankrijk niet trouw is. Jaren van honger, angst en ontberingen kunnen een goed mens veranderen in een slecht mens.

‘Charlie!’ Marge staat in haar tuin aan de overkant en haalt me uit

mijn gepeins. ‘Waar was je vandaag? We hebben koffiedronken bij Jenny. We dachten dat je zou komen.’

‘Sorry.’ Mijn hart slaat een slag over en ik bedek mijn mond met de rug van mijn hand om de leugen te verbergen. ‘Ik moest veel inslaan en ben naar Lucky Store geweest.’

‘Wat? Helemaal daarnaartoe? Ik dacht dat je een hekel had aan die grote winkelcentra. Had het gezegd. Dan was ik met je meegegaan.’

‘Sorry dat ik er niet was.’

‘Geen punt. Vrijdag gaan we naar Jo. Luister, ik wil je iets vragen. Zou jij alsjeblieft Jimmy voor me op kunnen halen? Ik moet met Noah naar de dokter. Hij heeft koorts en die krijg ik maar niet omlaag.’

‘Tuurlijk.’ Ik doe een poging tot een glimlach, maar voel me een verrader bij burens die ik al jaren ken.

‘Bedankt, Charlie.’ Ze schenkt me een brede glimlach.

Onderweg naar school denk ik terug aan hoe de burens ons negen jaar geleden, toen we aankwamen in Santa Cruz, meteen het gevoel gaven dat we welkom waren. Binnen een week werden we uitgenodigd, niet alleen voor een borrel, maar voor een barbecue. Ik was geraakt door het feit dat ze allemaal voor de gelegenheid samenkwamen en op luide, vrolijke toon verklaarden hoe heerlijk ze het vonden om een nieuw gezin te leren kennen. Zodra we de tuin in stapten, kreeg Jean-Luc een groot glas bier in zijn handen gedrukt en ik een glas witte wijn. Ze schonken overdreven veel aandacht aan Sam en vonden een schaduwrijke plek onder een boom, waar hij omringd door opzichtig gekleurd speelgoed op zijn babydeken kon zitten. Formele regels leken bij dit alles te ontbreken, althans, voor zover ik kon zien. Iedereen kon doen waar hij of zij zin in had en zodra er een stuk vlees klaar was, zwermden de gasten samen rond de barbecue. Gelukkig kreeg ik een bord aangereikt waar al eten op lag. We konden gaan zitten waar we wilden en sleepten klapstoeltjes mee om ons bij groepjes aan te sluiten.

Het was allemaal zo anders dan in Parijs. De zeldzame keren dat mijn ouders eters kregen, maakten ze altijd een tafelschikking. De gasten wachtten dan stilletjes en geduldig tot de gastvrouw hen een plek aanwees. En ze kregen pas iets te drinken als alle gasten waren gearriveerd. *Maman* klaagde vaak dat deze of gene weer te laat was en hen allemaal een uur liet wachten op hun eerste drankje. Maar goed, in de oorlog waren die etentjes toch afgelopen.

Hier leek geen enkele regel te bestaan. Vrouwen kletsten vrijuit met me en schaterden van het lachen. Mannen plaagden me en zeiden dat mijn accent zo sexy klonk. Ik was ervan gecharmeerd en dat gold nog meer voor Jean-Luc. Hij was vanaf dag één verliefd op Amerika. Als hij al heimwee had, dan zei hij daar nooit iets over. Alles was voor hem geweldig en verbijsterend: de overvloed aan eten, de vriendelijkheid van de mensen, het gemak waarmee je alles kon kopen. ‘Dit is de Amerikaanse Droom,’ zei hij steeds. ‘We moeten vloeiend Engels leren spreken. Dat is ook makkelijker voor Samuel; dan is het zijn moedertaal en kan hij ons helpen.’

Samuel werd al snel Sam, Jean-Luc werd John en mij noemden ze Charlie. We waren veramerikaniseerd. Volgens Jean-Luc betekende dat dat we geaccepteerd waren en dat we uit erkentelijkheid voor dat gastvrije onthaal beter geen Frans meer konden spreken, omdat we dan de indruk zouden wekken niet te willen integreren. Dus we spraken alleen Engels, zelfs onder elkaar. Uiteraard snapte ik wat hij bedoelde, maar ik vond het vreselijk dat ik voor Sam niet de liedjes kon zingen die mijn moeder vroeger voor mij zong. Het vervreemde me nog meer van mijn familie, mijn cultuur, en het veranderde onze manier van communiceren, onze manier van leven. Ik hield nog steeds zielsveel van Jean-Luc, maar het voelde anders. Hij fluisterde niet meer *mon coeur*, *mon ange*, *mon trésor*. Nu was het *darling*, *honey* of, erger nog, *baby*.

De rinkelende bel op het verlaten schoolplein onderbreekt mijn gedachten. Kinderen zwermen naar buiten en rennen alle kanten op, op zoek naar hun moeder. Door zijn donkere haar is Sam gemakkelijk te herkennen tussen al die blondere koppies. Zijn olijkleurige huid en fijne gelaatstrekken wijzen op een andere origine. Een buurvrouw zei ooit dat het zonde was dat een jongen zulke lange wimpers had. Alsof schoonheid een verspilling kon zijn. Wat een vreemde gedachte.

Sam kijkt met dat scheve lachje van hem mijn kant op; hetzelfde lachje dat Jean-Luc heeft. Hij is met zijn negen jaar te oud om zoals vroeger op me af te rennen en maakt eerst even het gesprek met zijn vrienden af voordat hij omzichtig nonchalant naar me toe slentert.

Ik kus hem op beide wangen. Ik weet dat hij zich daarvoor schaamt, maar ik kan het niet laten. Maar goed, een beetje schaamte nu en dan is goed voor je karakter.

‘Ga even tegen Jimmy zeggen dat hij met ons mee naar huis gaat,’ zeg ik.

‘Tof.’ Hij schiet weg, maar blijft opeens staan, draait zich om en doet een stap mijn kant op. ‘Is papa thuis?’

‘Nog niet.’

Zonder nog iets te zeggen gaat hij op zoek naar Jimmy.

Als ze opduiken, haal ik het chocoladekoekje tevoorschijn en breek dat doormidden. Jimmy propt zijn helft meteen in zijn mond.

‘Ik heb er thuis nog meer,’ zeg ik.

‘Joepie!’ Jimmy rent vooruit. ‘Kom op, Sam!’

Maar Sam blijft naast me lopen.

Jimmy rent stug door en verdwijnt de hoek om. Ik leg mijn hand op Sams schouder. ‘Maak je geen zorgen, papa komt zo thuis.’

‘Maar wat wilden die mannen?’

‘We hebben het er straks wel over, Sam.’

‘Boel!’ Jimmy springt op ons af.

Mijn hart schiet in mijn keel en ik gil.

Jimmy staat hysterisch te lachen. ‘Sorry,’ krijgt hij er met moeite uit.

Als mijn hartslag weer gedaald is, doe ik net alsof ik ook moet lachen, waardoor de spanning verdwijnt. Jimmy pakt Sams arm en ze rennen voor me uit.

Thuis zet ik de koektrommel voor de jongens op de keukentafel. ‘Pak maar zo veel als je wilt.’

Jimmy kijkt me met grote ogen aan en grijnst van oor tot oor. ‘Jeetje, bedankt.’

Het schenkt me enige voldoening om te zien hoe ze genieten van wat ik gemaakt heb.

‘Dit zijn de beste tot nu toe, mam.’ Kruiden blijven kleven in Sams mondhoeken. Jimmy knikt instemmend, zijn mond zit te vol om iets te kunnen zeggen.

‘Zal ik er wat voor je klas maken?’ bied ik aan.

‘Nee hoor, bedankt. Alleen voor ons.’

Ik wil hem het liefst stevig vastpakken en zeggen dat hij zich nergens zorgen om hoeft te maken. Dat mijn liefde voor hem dieper is dan de diepste zee en eeuwig zal duren. In plaats daarvan begin ik aan het avondeten. Ik rasp de schil van de citroenen, pers ze uit en doe het sap bij de schil. Ik snijd de kipfilets en leg die dan in het sap. Ik gebruik geen recept; zo maakte mam voor de oorlog altijd citroenkip voor de zondagse lunch.

3

Santa Cruz, 24 juni 1953

Jean-Luc

Ze parkeren de auto voor het stadhuis. Jackson zet de motor uit en kijkt naar hem in de achteruitkijkspiegel. Dan stappen de twee mannen uit en wachten tot hij dat ook doet. Maar hij heeft geen haast en komt zelfs in de verleiding om te wachten tot een van hen het portier voor hem opent. Dat zou het allemaal in een ander perspectief plaatsen. Details tellen.

Bradley roffelt abrupt met zijn knokkels op het raampje. Het klinkt zo wrang dat Jean-Luc het nog benauwder krijgt. Maar waarom is hij zo bang? Het slaat nergens op, hij heeft niets verkeerd gedaan. Hij buigt naar voren, trekt het portier open en stapt de ochtendzon in.

Ze lopen zwiingend de trap op en betreden het gebouw door de indrukwekkende dubbele deuren. Het is nog vroeg, dus daarom is er waarschijnlijk nog niemand. Ze gaan een paar trappen af, lopen door een slecht verlichte gang en komen dan in een kamer zonder ramen. Bradley drukt op een schakelaar en een tl-buis zoemt en flikkert voordat hij de ruimte in een felwit licht hult. Een formicatafel en drie plastic stoelen zijn de enige voorwerpen in de kamer.

‘Dit kan wel even duren.’ Jackson haalt een verkreukeld pakje sigaretten uit zijn borstzakje en tikt ermee op de tafel. ‘Ga zitten.’ Hij houdt Jackson het open pakje voor. Ze steken een sigaret op en kijken hem aan.

Jean-Luc gaat zitten, slaat zijn armen over elkaar, haalt die dan weer uit elkaar en doet een poging tot glimlachen. Hij wil ze laten weten dat hij met alle liefde meewerkt en hun alles zal vertellen wat ze willen weten.

De mannen blijven met een onbuigzame blik staan. Bradleys vette huid glimt onder de tl-lamp; rode putjes vangen het licht. Hij neemt een flinke trek van zijn sigaret en blaast dan langzaam uit, waardoor er even een dikke mist in het midden van de kamer hangt.

‘Hoe komt u aan dat litteken op uw gezicht, meneer Bow-Champs? Het is nogal opvallend.’

Jean-Luc houdt zichzelf voor dat het beter is om in dit soort situaties

niet te gaan provoceren. Passief zijn is het best, hij moet niet te defensief overkomen. Niemand tegen zich in het harnas jagen. Rustig blijven. Hij voelt een straaltje zweet over zijn ribben glijden.

‘Dat heb ik in de oorlog opgelopen,’ mompelt hij.

Bradley kijkt Jackson fronsend aan.

‘Waar?’ vraagt Jackson.

Jean-Luc aarzelt en vraagt zich af of hij het verhaal kan vertellen dat hij tot nu toe heeft gebruikt, het verhaal waarin hij is geraakt door scherven toen er een bom viel op Parijs. Instinctief weet hij dat hij daar nu niets aan heeft.

Bradley buigt naar voren en kijkt hem recht in de ogen. ‘Wat deed u tijdens de oorlog?’

Jean-Luc kijkt hem recht aan. ‘Ik werkte in Bobigny – op het treinstation.’

Bradley trekt een dikke wenkbrauw op. ‘Drancy?’

Jean-Luc knikt.

‘Het doorgangskamp Drancy?’

Hij knikt nogmaals. Hij voelt zich in een hoek gedreven, gedwongen om in te stemmen met de feiten. Maar de feiten vertellen niet het hele verhaal.

‘Van waar duizenden Joden naar hun dood in Auschwitz werden gestuurd?’

‘Ik werkte alleen aan het spoor.’ Hij blijft oogcontact houden, wil niet de eerste zijn die zijn blik afwendt.

‘Om te zorgen dat de treinen konden blijven rijden.’

‘Ik deed gewoon mijn werk.’

Bradleys gezicht gaat nog meer glimmen en wordt roder. ‘Gewoon uw werk? Dat kennen we. U was er toch bij? U hebt eraan meegeholpen.’

‘Nee!’

‘Drancy was een doorgangskamp, toch? En u hielp ze de Joden naar Auschwitz te vervoeren.’

‘Nee! Ik wilde ze tegenhouden! Ik heb zelfs geprobeerd de rails onklaar te maken. Daardoor belandde ik in het ziekenhuis.’

‘Echt?’ Bradleys toon is ironisch.

‘Het is waar. Dat zweer ik.’